

פרשת קדושים – ראשון

יט (ס) וידבר יהוה אל-משה א ומליל יי, עם משה לאמר:

(ב) ודבר אל-כל-עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש אני יהוה אלהיכם:

טז א דבר אל-כל-עדת בני-ישראל: (ויקרא רבה, ת"כ) מלמד שגאמרה פרשה זו בהקהל מפני שרב גופי תורה תלוין בה. קדשים תהיו: הוו פרושים מן העריות ומן העברה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה, אתה מוצא קדשה (ויקרא, כא): "אשה זנה וחללה וגו'" – "אני ה'מקדשכם". (שם, שם); "ולא יחלל זרעו. . . אני ה'מקדשו" (שם, שם); "קדשים יהיו. . . אשה זנה וחללה וגו'":

(ג) איש אמו ואביו תיראו ואת-שבתתי תשמרו אני יהוה אלהיכם:

טז א איש אמו ואביו תיראו: כל אחד מהם תיראו אביו ואמו; זהו פשוטו. ומדרשו: אין לי אלא איש, אשה מנין? כשהוא אומר: "תיראו", הרי כאן שנים. אם-כן, למה נאמר "איש"? שהאיש ספק בידו לעשות, אבל אשה רשות אחרים עליה. אמו ואביו תיראו: כאן הקדים אם לאב, לפי שגלויו לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו, ובכבוד, הקדים אב לאם, לפי שגלויו לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני שמשדלתו בדברים. ואת-שבתתי תשמרו: סמך שמירת שבת למורא אב, לומר: אף-על-פי שהזהרתיך על מורא אב, אם יאמר לך: 'חלל את השבת! אל תשמע לו, וכן בשאר כל המצוות. אני ה'אלהיכם: אתה ואביך חייבים בכבודי, לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי. איזהו מורא? לא ישב במקומו, ולא ידבר במקומו, ולא יסתור את דבריו. ואיזהו כבוד? מאכיל ומשקה, מלביש ומנעיל, מכניס ומוציא:

(ד) אל-תפנו אל-האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם אני יהוה אלהיכם:

טז א אל-תפנו אל-האלילים: לעבדם. (ת"כ) אלילים לשון 'אל' כלא הוא חשוב. ואלהי מסכה: תחלתן אלילים הם, אם אתה פונה אחריהם סופך לעשותן אלהות: לא תעשו לכם: לא תעשו לאחרים לא אחרים לכם. ואם תאמר: לא תעשו לעצמכם, אבל אחרים עושין לכם! הרי כבר נאמר (שמות, כ, ג): "לא יהיה לך" – לא שלך ולא של אחרים:

(ה) וכי תזבחון זבח שלמים ליהוה לרצונכם תזבחהו:

טז א וכי תזבחו וגו': לא נאמרה פרשה זו אלא ללמד שלא תהא זביחתן אלא על-מנת להאכל בתוך הזמן הזה, שאם לקבע להם זמן אכילה הרי כבר נאמר (ויקרא, ז, טו): "ואם גדר או נדבה זבח קרבנו וגו'". לרצונכם תזבחהו: תחלת זביחתו תהא על-מנת נחת-רוח, שיהא לכם לרצון, שאם תחשבו עליו מחשבת פסול, לא ירצה עליכם לפני. לרצונכם: אנפצימנט"ו, זהו לפי פשוטו; ורבותינו למדו מכאן למתעסק בקדשים שפסול, שצריך שיתכונן לשחט:

(ו) ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר עד-יום השלישי באש ישרף:

טז א ביום זבחכם יאכל: בנורא יתוקד. כשתזבחהו תשחטהו על מנת זמן זה שקבעתי לכם כבר:

(ז) ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה:

טז א ואם האכל יאכל וגו': אם אינו ענין לחוץ לזמנו, שהרי כבר נאמר "ואם האכל יאכל מבשר-זבח שלמיו וגו'", תנהו ענין לחוץ למקומו. יכול, יהיו חייבים כרת על אכילתו? תלמוד לומר (שם): "והנפש האכלת ממנו עונה תשא", ממנו ולא מחברו, יצא הנשחט במחשבת חוץ למקומו. פגול: מתעב, כמו (ישעיה סה, ד): "ומרק פגלים כליהם":

(ח) ואכליו עונו ישא כדש יהוה חלל ונכרתה הנפש ההוא מעמיה:

טז א ואכליו עונו ישא: בנותר גמור הכתוב מדבר, ואינו ענוש כרת על הנשחט חוץ למקומו, שכבר מעטו הכתוב. וזהו בנותר גמור מדבר. ובמסכת כרתות למדוהו מגזרה שרה:

(ט) ובקצרכם את-קציר ארצכם לא תכלה פאת שדה לקצר ולקט קצירך לא תלקט:

טז א לא תכלה פאת שדה: שיניח פאה בסוף שדהו (ת"כ). ולקט קצירך: שכלים הנושרים בשעת קצירה, אחת, או שתים, אבל שלש אינן לקט. (ת"כ, פאה ח):

(י) וכרמך לא תעולל וכרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני יהוה אלהיכם:

טז א לא תעולל: לא תטל עוללות שבה, והן נכרות. איזהו עוללות? כל שאין לה לא כתף ולא נטף. ופרט פרמך: גרגרי ענבים הנושרים בשעת בצירה. אני ה'אלהיכם: דין להפרע ואני גובה מהם אלא נפשות, שגאמר (משלי, כב, כב-כג): "אל תגזל-דל וגו'... כי הי'ריב ריבם וגו'":

(יא) לא תגנבו ולא-תכחשו ולא-תשקרו איש בעמיתו:

טז א לא תגנבו: אזהרה לגונב ממון, אבל "לא תגנב" שבעשרת הדברות, אזהרה לגונב נפשות; דבר הלמד מענינו, דבר שחיבין עליו מיתת בית-דין. ולא-תכחשו: לפי שגאמר (ויקרא, ה, כב): "וכחש-בה", משלם קרן וחמש. למדנו ענש. אזהרה מנין? תלמוד לומר: "ולא תכחשו". ולא-תשקרו: לפי שגאמר (שם): "ונשבע על-שקר", ישלם קרן וחמש, למדנו ענש. אזהרה מנין? תלמוד לומר: "ולא תשקרו". לא תגנבו ולא-תכחשו ולא-תשקרו ולא-תשבעו: אם גנבת, סופך לכחש, סופך לשקר, סופך להשבע לשקר:

(יב) ולא-תשבעו בשמי לשקר וחללת את-שם אלהיך אני יהוה:

טז א ולא-תשבעו בשמי: למה נאמר? לפי שגאמר (שמות כ, י): "לא תשא את שם-ה'אלהיך לשוא". יכול, לא יהא חייב אלא על שם המיוחד? מנין לרבות כל הכנויין? תלמוד לומר: "ולא תשבעו בשמי לשקר" – כל שם שיש לי:

(יג) לא-תעשק את-רעך ולא תגול לא-תלין פעלת שכיר אתה עד-בקר:

טז א לא-תעשק: (ת"כ) זה הכובש שכר שכיר. לא-תלין: לשון נקבה, מוסב על הפעלה. עד-בקר: בשכיר יום הכתוב מדבר, שיציאתו מששקעה חמה, לפיכך זמן גבוי שכרו כל הלילה. ובמקום אחר הוא אומר (דברים, כד, טו): "ולא תבוא עליו השמש", מדבר בשכיר לילה, שהשלמת פעלתו משיעלה עמוד השחר, לפיכך זמן גבוי שכרו כל היום; לפי שנתנה תורה זמן לבעל הבית, עונה ק22 לבקש מעות:

(יד) לא-תקלל חרש ולפני עזר לא תתן מבשל ויראת מאלהיך אני יהוה:

טז א לא-תקלל חרש, מנין לרבות כל אדם? תלמוד לומר (שמות, כב, יז): "בעמך לא תאר". אם כן, למה נאמר "חרש"? מה חרש מיוחד, שהוא בחיים, אף כל שהוא בחיים. יצא המת, ר22 שאינו בחיים (ת"כ). (ת"כ) לפני הסומא בדבר, לא תתן עצה שאינה הוגנת לו. אל תאמר: מכר שדה וקח לך חמור, ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו. ויראת מאלהיך: לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה, ויכול להשמיט ולומר: לטובה נתכונתי, לפיכך נאמר בו: "ויראת מאלהיך", המכיר מחשבותיך. וכן כל דבר המסור ללבו של אדם העושהו ואין שאר הבריות מכירות בו, נאמר: "ויראת מאלהיך":